

بررسی نقش واسطه‌گری هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت با سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان

مریم صفایی^۱

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی

چکیده

هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی نقش واسطه‌گری هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت و سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان بود. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت پژوهشی پیمایشی، به لحاظ درجه نظارت از نوع تحقیقات توصیفی – همبستگی است که از دسته تحقیقات غیرآزمایشی است و از نظر زمانی مقطعی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دوره دوم متوسطه در منطقه ۳ شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ می‌باشد که تعداد آنان ۷۴۵۰ نفر بود. برای تعیین حداقل تعداد حجم نمونه از روش جرسی و مورگان استفاده شد. بر این اساس حجم نمونه آماری ۳۶۵ نفر بدست آمد که از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای دستیابی به داده‌های کمی براساس متغیرهای پژوهش پرسشنامه استاندارد پرسشنامه هوش معنوی استیونز، پرسشنامه سبک‌های هویت بورزونسکی و پرسشنامه سرسختی روانشناختی کوباسا استفاده شد. برای تحلیل داده ها و آزمون فرضیه‌ها از مدل معادلات ساختاری استفاده گردید. برای انجام تحلیل ها از نرم افزارهای Smart PLS و SPSS استفاده شد. یافته های تحقیق نشان داد ابعاد مختلف سبک هویت رابطه معنی داری با سرسختی روانشناختی دارد و همچنین در بررسی نقش واسطه ای هوش معنوی نیز بدست آمد که هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت و سرسختی روانشناختی نقش واسطه ای در سطح متوسط دارد. بر این اساس پیشنهاد می شود در مدارس برنامه هایی برای بهبود هوش معنوی و افزایش معنویت در دانش آموزان تدارک دیده شود.

واژه‌های کلیدی: هوش معنوی، سبک های هویت، سرسختی روانشناختی

مقدمه

امروزه زندگی انسان ها به گونه ایی رقم خورده که ناخواسته با مشکلات و مسائلی روبرو می شوند که ساختار های ذهنی و فیزیولوژیک آنها را تحت تاثیر قرار می دهد. از این رو هر یک از افراد به نحوی متفاوت با این شرایط برخورد کرده و از خود واکنش نشان می دهند که در قالب مقوله های روانشناختی همچون سرسختی روانشناختی قابل تبیین می باشند. مقوله سرسختی روانشناختی یکی از موضوعات جدیدی است که ذهن بسیاری از پژوهشگران را به خود مشغول کرده است. در تعریف این متغیر گفته می شود که سرسختی روانشناختی مجموعه ای متشکل از ویژگی های شخصیتی است که در مواجهه با حوادث فشارزای زندگی به عنوان منبعی از مقاومت و به عنوان سپری محافظ عمل می کنند (وردی، مهرابی زاده هنرمند و نجاریان، ۱۳۹۷). فرد سرسخت، کسی است که قادر باشد حوادث را کنترل کند و یا بر آنها تاثیر داشته باشد و عوامل فشارزا را قابل تغییر بداند و نسبت به فعالیتهایی که انجام می دهد متعهد بوده و انتظار داشته باشد که این تغییر یک مبارزه هیجان انگیزی برای رشد بیشتر است و آنرا جنبه ای عادی از زندگی بداند. به عبارت دیگر سرسختی روانشناختی از سه بعد تعهد، کنترل و مبارزه جویی تشکیل شده است که بواسطه ی این مقوله ها افراد محیط خود را کنترل می کنند و با فشار های محیطی کنار می آیند. سرسختی فرایندی است که تحت تأثیر عوامل مختلفی همچون سلامت روان (سواری، ۱۳۹۱)، سلامت عمومی (اکبری زاده، باقری، حاتمی و حاجی وندی، ۱۳۹۵) و عوامل دیگری همچون توانایی های هوشی افراد قرار می گیرد. آنچه مسلم است بخش اعظمی از دغدغه های همه افراد حول محور کاهش استرس و فشارها و مبارزه با آنها می گردد، در این شرایط توان افراد در کنار آمدن با مشکلات نیازمند فاکتورهایی می باشد که از جمله ی آنها می توان به هویت و سبک های آن اشاره کرد. پژوهش های متعدد، نقش اعمال عبادی را در زندگی روان شناختی و هویت نوجوانان متذکر شده و نشان داده اند که مذهب، نقش مهمی در هویت بایی نوجوانان ایفا می کند (عبادی، ۱۳۸۸). لذا داشتن ایمان و اعتقادات اخلاقی و دینی به نوجوانان، هویتی مستحکم داده و به فلسفه زندگیش غنا بخشیده، می تواند در مسیر جستجوی خویشتن یار و یاورش شود و در یافتن راه حلی های جدید و همچنین حمایت هیجانی از خویشتن کمک کند (شهر آرای، ۱۳۸۴).

زمانی که صحبت از هویت و سبک های هویت یابی به میان می آید تاخواسته ذهن انسان به سوی جوانان و نوجوانان متمرکز می شود. نوجوانی، مرحله ای گریز ناپذیر از تحول آدمی است که به دلیل حساسیت ویژه همواره مورد توجه واقع شده است. تغییر و تحول آدمی در این دوره مهم، از جنبه های بالینی و روان شناختی پر اهمیت تلقی می شود (مغانلو و همکاران، ۱۳۸۸).

مهمترین پدیده نوجوانی مجهز شدن و معقول شدن شخصیت فرد است که فراهم آوردن شرایط آن تحت اشکال مختلف در اعمان نوجوان جلوه گر می شود. پدیده نوجوانی با این پرسش اساسی همراه است که نوجوان از خود می پرسد: «من کیستم؟» این پرسش را که چند سال ادامه خواهد یافت، جستجوی هویت می نامند (وزیری و العلنی کاشانی، ۱۳۹۱). هویت و نحوه شکل گیری آن از موضوعاتی است که مورد علاقه بسیاری از حوزه های علمی همچون روانشناسی جامعه شناسی علوم سیاسی و حتی ادبیات و هنر است. این موضوع از یک طرف نشان دهنده اهمیت موضوع و از طرف دیگر نشانه ای از وسیع بودن حوزه مورد بررسی می باشد (شکر کن امیدیان و تجاریان، ۱۳۸۴). اریکسون (۱۹۹۸) تأیید اساسی خود را در این دوره بر احراز هویت در برابر پراکندگی نقش قرار داده است، هویتی که شکل گیری اش تحت تاثیر عوامل زیست شناختی، اجتماعی و توان شناختی است (مغانلو و همکاران، ۱۳۸۸). سبک هویت یکی از موضوعات مهم روان شناسی رشد به شمار می رود به طوری که

در سال های اخیر توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. برزونسکی (۱۹۹۹) فرض کرده است که افراد دارای وضعیت های هویتی مختلف در فرایندهای اجتماعی- شناختی که برای حل مسائل شخصی، تصمیم گیری ها و فرایند شکل گیری هویت استفاده می کنند، با یکدیگر تفاوت دارند. برزونسکی (۱۹۹۹) برای پردازش اطلاعات مربوط به هویت سه سبک ارائه کرده است. این سه سبک عبارتند از: سبک اطلاعاتی، سبک هنجاری و سبک سردرگم یا اجتنابی (شکر کن و همکاران، ۱۳۸۶). گرچه مفهوم هویت توسط اریکسون مطرح شد، ولی با تلاش مارسیا (۱۹۶۶) تصریح و در قالبی بدیع به صورت عملیاتی تعریف شد. مارسیا (۱۹۶۶) با بسط و تحلیل نظریه اریکسون، هویت را ساختار "من" و ساختار درونی و خود سازمان دهنده و پویایی آرزوها، اهداف، مهارتها، باورها، و تاریخچه فردی می داند. او بر اساس سطح جستجوی شخصی وسط تعهد، چهار وضعیت هویت (موفق، دیررس، زودرس، سردرگم یا مغشوش) را ارائه کرده است (قیصری و همکاران، ۱۳۹۵). جستجوی بیشتر برای یافتن حس کامل از خود، پرسشگری درباره تقلیدها و همانندسازیهای گذشته، نقش ها و آداب و رسوم اجتماعی، تأمل در مورد علایق و جهت گیری های خود و آزمایش نقش ها، آرمانها و اشکال مختلف هویت اکتشاف هویت نامیده می شود. و تعهد به این معناست که فرد در موضوعات مرتبط با خود و موقعیت (مانند عقاید و چهره چوب رفتاری) بدنبال یک فلسفه زندگی، به انتخاب قطعی و پیوستگی با جهت گیری و هدف خود می پردازد. مارسیا بر اساس نتایج به دست آمده حالیتهای هویت زیر را مطرح کرد: هویت مغشوش، هویت دیررس، هویت زودرس و هویت موفق (کرمی و احقر، ۱۳۹۵).

اگر فرآیند هویت بایی نوجوانان مختل شود، نوجوانان دچار آشفتگی هویت با آشفتگی نقش اجتماعی خود خواهند شد که می تواند سبب بزهکاری، ناشیانه کاری های اجتماعی، اختلال در هویت جنسی و حملات روان پریشانه گردد (کرمی و احقر، ۱۳۹۵).

به نظر میرسد که هویت هر فرد شاخص خوبی برای معنی زندگی و استفاده از هوش معنوی باشد. هوش مفهومی است که از دیرباز آدمی به پژوهش و تفحص در مورد ابعاد، تظاهرات، ویژگیها و انواع آن علاقه مند بوده است. براساس نظریه هوش چندگانه گاردنر انسان از چند نوع هوش به صورت همزمان برخوردار است. این دسته بندی با هوش جسمی که شامل آگاهی جسمی و نحوه استفاده ماهرانه از آن است، آغاز می شود. هوش بعدی هوش منطقی یا عقلانی است که در حال حاضر بیش از سایر هوش ها در سیستم های آموزشی مورد توجه قرار می گیرد. پس از هوش منطقی یا عقلانی سطح دیگری است که به هوش هیجانی اختصاص دارد. آخرین لایه هوش معنوی است (چابکی نژاد و حسینیان، ۱۳۹۶). هوش معنوی هدایت و معرفت درونی، حفظ تعادل فکری، آرامش درونی و بیرونی و عملکرد همراه با بصیرت، ملایمت و مهربانی را شامل می شود. هوش معنوی یکی از جلوه های هوش می باشد که درباره شناخت و تبیین ویژگیها و مولفه های آن در مقایسه با سایر انواع هوش، تحقیقات منسجم و نظام مند چندانی صورت نپذیرفته است. هوش معنوی سازه ایست که افکار افراد را حول محور معنویات و رفتار کردن بر مبنای چارچوب های خاص معنوی سوق می دهد. با توجه به اسلامی بودن جامعه ما معنویات به عنوان ابزاری کاربردی جهت ایجاد آرامش روحی و روانی کاربرد اساسی دارد (جوکار و همکاران، ۱۳۹۶).

در واقع، با استفاده از هوش معنوی و با توجه به جایگاه، معنا و ارزش مشکلات، قادر خواهیم بود نسبت به حل مشکلات اقدام نماییم. در واقع هوش معنوی ما را قادر می سازد تا به کارها و فعالیت های خود معنا و مفهوم بخشیده و با استفاده از آن بر معنا و مفهوم عملکردمان آگاه شویم و دریابیم که کدام یک از اعمال و رفتارهای خود از اعتبار بیشتری برخوردارند و کدام مسیر در زندگی ما بالاتر و عالی تر است تا آن را الگوی زندگی خود قرار دهیم (ولیکانی و همکاران، ۱۳۹۷). از این رو با توجه به اهمیت

هویت یابی و سبک هویت دانش آموزان در دوره نوجوانی و تاثیر آن بر تربیت فردی سالم و اثرگذار در جامعه؛ و همچنین نقش هوش معنوی بر سرسختی روانشناختی، این پژوهش در صدد است که نقش واسطه ای هوش معنوی را در رابطه بین سبک های هویت با سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان مورد بررسی قرار دهد.

تحقیقات مختلف نشان می دهند که سبک های هویت با متغیرهای مرتبط با هوش معنوی و نیز سرسختی در ارتباط قرار می گیرند. کاظمی و همکاران (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان « نقش هوش معنوی و سبک های هویت در پیش بینی سرسختی روانشناختی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان در سال ۱۴۰۰ » انجام داده اند. میانگین نمره سرسختی روانشناختی در واحدهای پژوهش، هوش معنوی و سبک های هویتی بود. نتایج نشان داد که متغیرهای هوش معنوی و انواع سبک های هویتی به عنوان متغیر مستقل توان پیش بینی سرسختی روانشناختی را به عنوان متغیر وابسته داشتند.

شرقی و میرهاشمی (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان «ارتباط سبک های هویت و جهت گیری مذهبی با سلامت عمومی دانشجویان» انجام داده اند. هدف اساسی این تحقیق، بررسی ارتباط سبک های هویت و جهت گیری مذهبی با سلامت عمومی دانشجویان بود. تحلیل داده ها نشان داد که بین هویت اطلاعاتی و جهت گیری مذهبی بیرونی با نشانه های کژکاری اجتماعی به طور همزمان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در عین حال، بین هویت هنجاری و نشانه های جسمانی رابطه مثبت و معنادار مشاهده شد. یافته های این مطالعه گویای این است که مذهب و هویت به عنوان دو مؤلفه مهم از زندگی شخصی و اجتماعی می توانند برخی جنبه های زندگی جسمانی و روانشناختی افراد را تحت تأثیر قرار دهند

جمشیدی، فرهنگ و صباحی (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان « رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی با سبک های هویت دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم ناحیه یک شهر بندرعباس » انجام داده اند. نتایج نشان داد بین هوش معنوی و سبک های هویت $(r=0.56)$ رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹٫۰ درصد اطمینان دارد، بین هوش هیجانی و سبک های هویت $(r=0.63)$ رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹٫۰ درصد اطمینان دارد و بین هوش هیجانی و هوش معنوی $(r=0.58)$ رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹٫۰ درصد اطمینان دارد

شریفی فرد و همکاران (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان « بررسی نقش هوش معنوی و سرسختی روانشناختی در سازگاری اجتماعی دانشجویان » انجام داده اند در این مدل، فرضیه تحقیق به طور کلی در سطح ۰/۰۱ تأیید شد. همچنین بر اساس نتایج، هوش معنوی در سطح ۰/۰۱ و سرسختی روانشناختی در سطح ۰/۰۱ به طور معناداری سازگاری اجتماعی را پیش بینی کردند.

برزونسکی و کاک (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین سبک های هویت و سرسختی در دانش آموز نتایج نشان داد که رابطه معنی داری بین سبک هویت اطلاعاتی و سرسختی وجود دارد، هیچ رابطه معنی داری بین یک هنجاری و سرسختی وجود ندارد. همچنین هیچ رابطه معنی داری بین سبک اجتناب و سرسختی مشاهده نگردید، اما رابطه معنی داری بین یک تعهد و سرسختی وجود دارد و مقاومت. همچنین بین سبک هویت و تعهد در سرسختی در مردان و زنان هیچ تفاوتی قابل توجه مشاهده نگردید.

برزونسکی (۲۰۱۹) به بررسی ارتباط بین سبک های هویت و سطح سلامت عمومی در دانشجویان پرداخت. نتایج نشان داد که افراد دارای سبک هویت اطلاعاتی بالاترین تعهد و سطح سلامت عمومی را در بین دو گروه دیگر داشتند. در افراد دارای سبک هویت هنجاری، سطح تعهد بالا؛ اما سطح سلامت عمومی متوسط بود. افراد دارای سبک هویت سردرگم/اجتنابی از پایین ترین سطح تعهد و سلامت عمومی برخوردار بودند؛ هر چند، در این تحقیق تفاوت معناداری بین زنان و مردان در اکتساب هویت و برخورداری از سلامت عمومی مشاهده نشد.

برزونکی و کاک (۲۰۱۹) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین سبک های هویت و سرسختی در دانش آموز نتایج نشان داد که رابطه معنی داری بین سبک هویت اطلاعاتی و سرسختی وجود دارد، هیچ رابطه معنی داری بین سبک هنجاری و سرسختی وجود ندارد. همچنین هیچ رابطه معنی داری بین سبک اجتناب و سرسختی مشاهده نگردید، اما رابطه معنی داری بین یک تعهد و سرسختی وجود دارد و مقاومت. همچنین بین سبک هویت و تعهد در سرسختی در مردان و زنان هیچ تفاوتی قابل توجه مشاهده نگردید

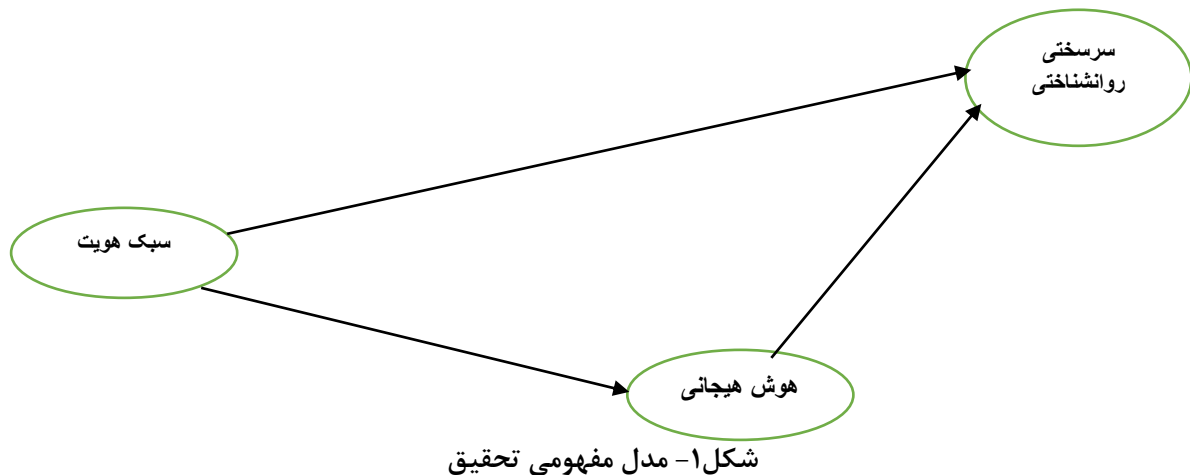
وانگ (۲۰۱۸) در پژوهش خود تحت عنوان تجارب پرستاران در معنویت و مراقبت معنوی از بیماران در هنگ کنگ نشان داد معنویت در پرستاران و توجه به آن موجبات کاهش تعرضات خانوادگی و آرامش در محیط کار برای آنها فراهم می کرد

زاکین، سالامان (۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان رابطه سبک هویت با سرسختی و ناراحتی های روانی طولانی مدت در میان اسرای جنگی اسرائیل و جانبازان نتایج پی برد که سبک های هویت رابطه ای معکوس و معناداری با سرسختی و اختلالات روانی دارند و از بین انواع سبک های هویت، سبک هویت هنجاری توانایی پیش بینی سرسختی روانشناختی و ناراحتی های روانی را داشت.

بانگ (۲۰۱۸) در پژوهش خود با عنوان هوش معنوی پرستاران در تایوان نشان داد که هوش معنوی پرستاران در درجه متوسط متمرکز شده است. و سن و دوران کودکی مهم ترین متغیرهای موثر بر هوش معنوی پرستاران بودند، و ۶۱،۴٪ از تغییرات واریانس هوش معنوی در پرستاران را تبیین می کردند

زانین، سالامان (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان رابطه سبک هویت با سرسختی و ناراحتی های روانی طولانی مدت در میان اسرای جنگی اسرائیل و جانبازان نتایج بی پرده سبک های هویت رابطه ای معکوس و معناداری با سرسختی و اختلالات روانی دارند. و از بین انواع سبک های هویت، سبک هویت هنجاری توانایی پیش بینی سرسختی روانشناختی و ناراحتی های روانی را داشت.

در نتیجه، با توجه به گستردگی اثرات هویت، هوش هیجانی و معنوی بر جنبه های مختلف زندگی و ارتباط آن ها با دوره ی نوجوانی_ چرا که نخستین بار است که مردم و اجتماع به طور ویژه برای نوجوان برجسته می شوند. لزوم شناسایی مدلی در جهت شناخت عوامل مرتبط با آن به نظر ضروری می رسد. در این مطالعه بر اساس مبانی نظری و پژوهشی فرض شده است که یکی از عواملی که در دوره ی نوجوانی می تواند بر هوش هیجانی نوجوانان تأثیر گذارد، انواع مختلف سبک های هویت است. همچنین، هوش معنوی نیز به عنوان اینکه می تواند دید فرد را نسبت به جهان درونی و برونی تعیین نماید، فرض شد که از نوع هویت افراد تأثیر پذیرفته و بر روی هوش هیجانی او تأثیر می گذارد. اگر چه رابطه بین تک تک متغیرها در پژوهش های گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است با وجود این مدلی که تمامی متغیرهای مذکور را با هم مورد بررسی قرار دهد اندک بوده است. بنابراین، مدل مفهومی زیر در مطالعه ی حاضر ارائه شد:

روش

روش تحقیق در مطالعه‌ی حاضر همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مشغول به تحصیل در دوره دوم متوسطه در منطقه ۳ شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ می باشد که تعداد آنان ۷۴۵۰ نفر بود. برای تعیین حداقل تعداد حجم نمونه از روش جرسی و مورگان استفاده شد. در این تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی ساده برای انتخاب نمونه استفاده شده است. به همین منظور از میان ۳۶۵ پرسشنامه توزیع شده در جامعه آماری، تعداد ۳۶۵ پرسشنامه برای انجام تحلیل‌های آماری مناسب تشخیص داده شده است. پیش از اجرای پرسشنامه‌ها در رابطه با نحوه‌ی پر کردن آن‌ها به دانش‌آموزان اطلاعات کاملی داده شد و سپس با دادن وقت کافی از آنان خواسته شده که به دقت به پرسشنامه‌ها پاسخ دهند.

ابزارها

برای دستیابی به داده‌های کمی بر اساس متغیرهای پژوهش از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد.

پرسشنامه هوش معنوی استیونز: پرسشنامه هوش معنوی دارای ۴۲ سوال بوده و هدف آن بررسی مولفه‌های هوش معنوی (زمینه تفکر کلی و بعد اعتقادی، توانایی مقابله و تعامل با مشکلات، خودآگاهی و عشق و علاقه، پرداختن به سجایای اخلاقی) می باشد. شایان ذکر است که بدیع و همکاران (۱۳۸۹) برای محاسبه پایایی پرسشنامه هوش معنوی از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده نموده اند که مقدار آن برای کل پرسشنامه به ترتیب برابر با ۰/۸۵ و ۰/۷۸ بدست آمده و این بیانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه یاد شده می باشد. در کل، ضرایب پایایی مقیاس هوش معنوی بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۵ نوسان دارد که بیانگر ضرایب پایایی قابل قبول می باشد. همچنین برای تعیین اعتبار پرسشنامه یاد شده نمره آن با نمره سؤال ملاک همبسته شده و مشخص گردید که رابطه مثبت و معنی داری بین آنها وجود دارد ($r=0/55$) که نشان می دهد پرسشنامه هوش از اعتبار مناسبی برخوردار است.

پرسشنامه سبک های هویت بورزونسکی (۱۹۸۹): پرسشنامه سبک هویت ابتدا توسط برزونسکی (۱۹۸۹) در آمریکا ساخته شد و دارای ۴۰ سوال است و سه سبک هویت و میزان تعهد فرد را هنگام اجرای پرسشنامه مورد سنجش قرار می دهد. وایت و همکارانش در سال ۱۹۹۸ به تجدید نظر در این آزمون پرداخته اند، در پژوهش حاضر از فرم تجدید نظر شده (ISI-6G)

استفاده می شود. پرسشنامه سبک های هویتی (برزونسکی، ۱۹۹۲) یک مقیاس ۴۰ سئوالی است که ۱۱ سئوال آن مربوط به مقیاس اطلاعاتی و ۹ سئوال آن مربوط به مقیاس هنجاری و ۱۰ سئوال آن مربوط به مقیاس سردرگم یا اجتنابی و ۱۰ سئوال دیگر مربوط به مقیاس تعهد است که برای تحلیل ثانویه استفاده می شود و یک سبک هویتی محسوب نمی شود. پاسخ آزمودنی ها به سئوال ها به شکل طیف لیکرت ۵ درجه ای می باشد که شامل کاملاً مخالف=۱ تا کاملاً موافق=۵ می باشد. برزونسکی (۱۳۹۲) پایایی درونی (ضریب آلفا) مقیاس اطلاعاتی را ۰/۶۲=، آلفا، مقیاس هنجاری ۰/۶۶=، آلفا و مقیاس سردرگم اجتنابی را ۰/۷۳=، آلفا گزارش کرده است.

پرسشنامه سرسختی روانشناختی کوباسا (۱۹۸۹): آزمون سرسختی توسط کوباسا و همکاران (۱۹۸۲) برای اندازه گیری سرسختی تهیه شده است. این آزمون از ۲۰ سوال ۴ گزینه ای (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات و اغلب اوقات) تشکیل شده است.

تجزیه و تحلیل داده ها

در این پژوهش برای سنجش متغیرها و روابط آنها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. برای بررسی ویژگی ها و داده های جمعیت شناختی پاسخ دهندگان از آمار توصیفی استفاده گردیده است. همچنین اعتبار محتوا، اعتبار عاملی و شناخت و بررسی متغیرهای مکنون با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و همچنین آلفای کرونباخ به منظور برآورد اعتبار همسانی درونی مورد محاسبه قرار گرفت. در نهایت برای تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها از مدل معادلات ساختاری استفاده گردید. برای انجام این تحلیل ها از نرم افزارهای Smart PLS و SPSS استفاده شده است.

نتایج و بحث

توزیع فراوانی جمعیت نمونه (۳۶۵ نفر) بر حسب جنسیت به صورت ۱۷۹ نفر دختر و ۱۸۶ نفر پسر بود. ۳۳/۷ درصد پایه تحصیلی دهم، ۳۴ درصد پایه یازدهم و ۳۲/۳ درصد دوازدهم بودند. که افراد در پایه یازدهم بیشترین و کمترین تعداد در پایه دوازدهم مشغول به تحصیل بودند. همچنین طبق نتایج افراد با معدل ۱۳ و کمتر ۲۲/۰ درصد، ۱۳-۱۵، ۲۶/۳ درصد، ۱۵-۱۷، ۲۸/۸ درصد و بالای ۱۷، ۲۲/۹ درصد افراد نمونه آماری را تشکیل داده است.

آزمون فرضیه های تحقیق

سبک های هویت بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثرمستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۱ ضریب مسیر ۰/۷۲۰ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک های هویت در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه اول پژوهش تایید می گردد. کاظمی و همکاران (۱۴۰۰) نتایج نشان دادند که انواع سبک های هویتی به عنوان متغیر مستقل توان پیش بینی سرسختی روان شناختی را به عنوان متغیر وابسته داشتند که با نتیجه تحقیق حاضر همسو است. همچنین صفری (۱۳۹۶) نشان داد هاست که کلیه مولفه های سبک هویت توان پیش بینی سرسختی روانشناختی در زندانیان را دارد. همچنین برزونسکی و کاک (۲۰۲۰) نیز نشان داده اند در برخی از سبک های هویتی رابطه معنی داری با سرسختی روانشناختی دانش آموزان بدست آمده است.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت سرسختی روانشناختی در شرایط استرس زا به عنوان یک منبع مقاومت محسوب می شود. افراد سرسخت معنا، ارزش، اهمیت و هدفمندی کار خود، خانواده و به طور کلی زندگی شان را دریافته و معتقدند که می توانند روند رویدادهای زندگی را در دست گیرند. سرسختی، ویژگی شخصیتی است که در حفظ سلامت جسمی و روانی افراد در رویارویی با فشارهای زندگی به عنوان سپر دفاعی عمل می کند و می تواند بر نوع نگرش به استرس، مواجهه و کنترل آن تأثیر گذارد. یکی از عوامل فردی در پیش بینی سرسختی روان شناختی، فرآیند تکاملی هویت و عوامل مؤثر بر آن است. زمانی که دانش آموز اهمیت کار خود و هدفمندی خود را در زندگی فردی و تحصیلی درک کند می تواند در راستای هویت یابی نیز به راه درست دست یابد. بنابراین سبک هویت و هویت یابی فرد تأثیر مثبتی بر سرسختی روانشناختی دارد.

جدول ۱- ضرایب مسیر و آماره t در سبک های هویت و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک های هویت	۰/۷۲۰	۶/۷۶۲**	۰/۶۸۰
	p<0.05:**		
	P<0.01:**		

ضریب R2 نشان دهنده درصدی از واریانس متغیر نهفته است که توسط متغیرهای نهفته اثرگذار بر آن توضیح داده می شود. مقدار ضریب تعیین چندگانه (R2) برابر ۰/۶۸۰ بدست آمده است. ضریب تعیین چندگانه توانایی پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را بررسی می کند. بر این اساس متغیر مستقل سبک های هویت توانسته است ۶۸ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

سبک هنجاری بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۲ ضریب مسیر ۰/۷۸۹ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک هنجاری در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تأثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش تایید می گردد. کاظمی و همکاران (۱۴۰۰) نتایج نشان دادند که سبک هویتی هنجاری توان پیش بینی سرسختی روان شناختی را به عنوان متغیر وابسته داشتند. زاکین، سالامان (۲۰۱۸) نیز نشان داده اند، از بین انواع سبک های هویت، سبک هویت هنجاری توانایی پیش بینی سرسختی روانشناختی و ناراحتی های روانی را داشت که با نتیجه تحقیق حاضر همسو است. همچنین برزونکی و کاک (۲۰۱۹) نشان داده اند، هیچ رابطه معنی داری بین سبک هنجاری و سرسختی وجود ندارد که با نتیجه تحقیق حاضر مغایرت دارد.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت از آنجا که نوجوانان با سبک هویت هنجاری، نسبت به موضوعات هویتی و تصمیم گیری ها به همنوایی با انتظارات و دستورهای افراد مهم و گروه های مرجع می پردازند و به طور خودکار ارزش ها و عقاید را بدون ارزیابی آگاهانه می پذیرند و درونی می کنند این عوامل می تواند روی سرسختی روانشناختی دانش آموزان تأثیر داشته باشد. افراد با سبک هویتی هنجاری تحمل کمی برای مواجه شدن با موقعیت های جدید و مبهم دارند و نیاز بالایی برای بسته نگه داشتن ساختار خود نشان می دهند. در این سبک فرد در برخورد با مسائل به شیوه واکنشی عمل می کند. هماهنگ با انتظارات و تجویزهای گروه های مرجع و دیگران مهم عمل می کند و به صورت خودکار و بدون خود ارزیابی ارزش ها و باورها را درونی می کنند.

جدول ۲- ضرایب مسیر و آماره t در سبک هنجاری و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک هنجاری	۰/۷۸۹	۷/۲۲۴**	۰/۶۲۲
	p<0.05:**		
	P<0.01:**		

مقدار ضریب تعیین چندگانه (R^2) برابر ۰/۶۲۲ بدست آمده است. ضریب تعیین چندگانه توانایی پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را بررسی می کند. بر این اساس متغیر مستقل سبک هنجاری توانسته است ۶۲/۲ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

سبک سردرگم بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۳ ضریب مسیر ۰/۸۴۳ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک سردرگم در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش تایید می گردد. کاظمی و همکاران (۱۴۰۰) نتایج نشان دادند که سبک هویتی سردرگم توان پیش بینی سرسختی روان شناختی را به عنوان متغیر وابسته داشتند که با نتیجه تحقیق حاضر همسو است.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت افراد سردرگم-اجتنابی همواره تلاش می کنند که از مواجهه با مسائل فردی، تعارضات و تصمیمات اجتناب کنند. سبک سردرگم-اجتنابی بیانگر بی میلی نسبت به موضوعات هویتی است و از تضادهای هویتی اجتناب می کنند. این افراد در تصمیم گیری معمولاً از راهبردهای تصمیم گیری نامناسب مانند اجتناب کردن، بهانه آوردن و دلیل تراشی استفاده می کنند. از دیگر مشخصات نگران کننده افرادی که در این سبک هویت قرار دارند، پایین بودن عزت نفس است که اغلب با افسردگی نیز همراه می باشد. عدم انعطاف پذیری در مقابل تنیدگی که اغلب پیامد منفی برای سلامت روانی دارد از ویژگی های دیگر این افراد است. این افراد تا حد امکان از مواجهه با مسائل مربوط به هویت دوری می کنند، رفتارشان براساس عوامل موقعیتی و لحظه ای تنظیم می شود و بیشتر از راهبردهای اسنادی و شناختی ضعیف استفاده می کنند. عملکرد این افراد بر تکلیف بسیار ضعیف است و معمولاً بدون اینکه آن را کامل کنند رها می کنند. آنها نه مرحله اکتشاف را پشت سر گذاشته اند و نه به تعهد رسیده اند. این افراد به دلیل اینکه شیوه های مناسبی برای مقابله با خطر و اضطراب به کار نمی بندند، دایماً در حالت اضطراب به سر می برند، بیشتر از سایر سبک های هویت دچار افسردگی، روان پریشی و بیماریهای عاطفی و خلقی می شوند و در نتیجه از سلامت عمومی بسیار پایینی برخوردارند. در مجموع افراد دارای این سبک هویتی زندگی پرتنشی را دارند و همین عامل موجب بهبود سرسختی روانشناختی در این افراد می گردد.

جدول ۳- ضرایب مسیر و آماره t در سبک سردرگم و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک سردرگم	۰/۸۴۳	۶/۲۸۹**	۰/۲۹۵
	p<0.05:**		
	P<0.01:**		

بر این اساس متغیر مستقل سبک سردرگم توانسته است ۲۹/۵ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

۳- سبک تعهد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

در جدول ۴ آماره های مربوط به تحلیل این فرضیه آمده است. بر این اساس ضریب مسیر $0/752$ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک تعهد در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش تایید می گردد.

جدول ۴- ضرایب مسیر و آماره t در سبک تعهد و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک تعهد	$0/752$	$8/301^{***}$	$0/565$
	$p<0.05^{**}$		
	$P<0.01^{***}$		

این ضریب نشان دهنده درصدی از واریانس متغیر نهفته است که توسط متغیرهای نهفته اثرگذار بر آن توضیح داده می شود. مقدار ضریب تعیین چندگانه (R^2) برابر $0/565$ بدست آمده است. ضریب تعیین چندگانه توانایی پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را بررسی می کند. بر این اساس متغیر مستقل سبک تعهد توانسته است $56/5$ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

سبک اطلاعاتی بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۵ ضریب مسیر $0/742$ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک اطلاعاتی در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه چهارم پژوهش تایید می گردد. کاظمی و همکاران (۱۴۰۰) نتایج نشان دادند که سبک هویتی اطلاعاتی توان پیش بینی سرسختی روانشناختی را به عنوان متغیر وابسته داشتند که با نتیجه تحقیق حاضر همسو است. همچنین با مطالعه صفری (۱۳۹۶)، همسو است که در آن سبک اطلاعاتی بیشترین توان پیش بینی سرسختی روانشناختی را دارد. همچنین برزونسکی و کاک (۲۰۱۹) نیز نشان داده اند، که رابطه معنی داری بین سبک هویت اطلاعاتی و سرسختی وجود دارد.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت افراد با سبک هویت اطلاعاتی، ساختار هویت خود گشوده دارند و به طور آگاهانه و فعال به جستجوی اطلاعات و ارزیابی آنها می پردازند و سپس اطلاعات مناسب را مورد استفاده قرار می دهند و زمانی که با بازخوردهای ناهماهنگ روبه رو می شوند، تمایل به آزمون، تجدیدنظر و انطباق ساختار هویت خود با اطلاعات و شرایط جدید را دارند. افرادی که از این سبک استفاده می کنند، دارای اهداف شغلی و تحصیلی روشن و مشخص هستند و در محیط تحصیلی از خودمختاری، خود نظارتی، انتظار پیشرفت تحصیل، پرداخت به امور آموزشی و رشد بین فردی بیشتری نسبت به افراد با سبک های دیگر برخوردارند. آنها کمتر در جستجوی تایید دیگران هستند و به قضاوت های خود اعتماد دارند و به طور مستقل قضاوت می کنند، ضمن اینکه تحمل و پذیرندگی بیشتری در برخورد با افراد و موقعیت های جدید و میهم، در مقایسه با دو سبک دیگر نشان می دهند. این افراد هنگام ورود به دانشگاه بهتر می توانند با محیط دانشگاه سازگار شوند و فشار روانی و مشکلات کمتری را تجربه می کنند و با اعضای دیگر دانشگاه به راحتی ارتباط برقرار میکنند. در این سبک به علت تاکیدی که بر جستجو و اکتشاف وجود دارد، به نظر می رسد مبنای وضعیت های هویت موفق می باشد. نوجوانانی که از سبک هویت اطلاعاتی استفاده می کنند خود بازخورد دهنده، وظیفه شناس، پذیرای تجارب جدید، مسئله مدار و وقت شناس و حساس در تصمیم گیری هستند.

جدول ۵- ضرایب مسیر و آماره t در سبک اطلاعاتی و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک اطلاعاتی	۰/۷۴۲	۷/۵۸۲**	۰/۳۴۷
	$p < 0.05$:*		
	$P < 0.01$:**		

بر این اساس متغیر مستقل سبک تعهد توانسته است ۳۴/۷ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

هوش معنوی بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۶ ضریب مسیر ۰/۳۰۴ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک تعهد در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه پنجم پژوهش تایید می گردد. دهستانی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند جهت گیری مذهبی و هوش معنوی دانش آموزان توان پیش بینی سرسختی روانشناختی آنان را دارد. همچنین باقری و درستکار مقدم (۱۳۹۵)، نیز نشان داده اند که بین هوش معنوی و سرسختی روانشناسی رابطه معنی دار وجود دارد. پورسجادی و همکاران (۱۳۹۵)، نیز نشان دادند که بین هوش معنوی با سرسختی روانشناختی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد. شریفی فرد و همکاران (۱۳۹۹)، نیز نشان داده اند که بین هوش معنوی و سرسختی روانشناسی رابطه معنی دار وجود دارد که با نتایج تحقیق حاضر همسو است.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت وجود معنویت در بین افراد توان آنها را در مواجهه با مشکلات و مصائب بالا می برد و چنانچه شکل مطلوب و آرمانی هویت نیز در فرد شکل گرفته باشد این توان را به فرد می دهد تا با مشکلات تنش زا بهتر سازگار شود. و افزایش کیفیت هر کدام از این دو سازه با افزایش سرسختی روانشناختی همراه بوده و کاهش آن نیز موجب کاهش توان فرد در برابر مشکلات و بالتبع آن سرسختی روانشناختی پایین. دین و معنویت از جمله از سازه هایی هستند که ر دو دهه اخیر وارد مباحث روانشناسی شده اند و مطالعه موضوعات معنوی به طور فزاینده ای مورد توجه روان شناسان قرار گرفته است و در اکثر این مطالعات یک رابطه مثبت بین باورهای دینی و معنویت با سلامت روان افراد یافت شده است، در چند سال اخیر مفهوم هوش معنوی می باشد با تلفیقی از هوش و معنویت وارد حوزه روان شناسی دین شده است. رابرت ایمونز (۲۰۰۰) هوش معنوی را به عنوان استفاده ساز گارانه از اطلاعات معنوی جهت تسهیل حل مسائل روزمره و پیشرفت هدف تعریف می کند. به عبارت دیگر، پیدایش سازه هوش معنوی را به عنوان کاربرد ظرفیت ها و منابع معنوی در زمینه ها و موقعیت های عملی در نظر می گیرد و آن را ظرفیت و توانایی برای متعالی کردن کارها اعم از (مادی و فیزیکی)، توانایی برای تجربه کردن حالات بسط داده شده هوشیاری ها، توانایی به کار گیری منابع معنوی در حل مشکلات زندگی در نظر می گیرد. وی اعتقاد دارد هوش معنوی به عنوان زیر بنای باورهای فرد نقش اساسی در زمینه های گوناگون به ویژه ارتقاء و تأمین سلامت روانی دارد و دارای چندین مؤلفه می باشد که یکی از این مؤلفه ها به رابطه بین معنویت و حل مسائل و مشکلات یا به عبارت دیگر به رابطه دین و معنویت با مهارت های حل مسأله اشاره دارد. افراد دارای هوش معنوی بالا، افرادی انعطاف پذیر، دارای درجه بالایی از هوشیاری نسبت به خویشتن و توانمند در رویارویی با مشکلات و دردها و چیره شدن بر آنها هستند. آنچه به آن از دیدگاه نظریه پرازان حوزه دین به آن پرداخته شد گواهی بر کاربردی بودن هوش معنوی در زندگی روزمره انسان ها بود و تعریف و دیدگاه هالما و اسرینسک (۲۰۰۹) مستقیما تاییدی در توان هوش معنوی برای کاهش درده و مشکلات و توان رویارویی با آنها از این رو می توان رابطه هوش معنوی با سرسختی روانشناختی را امری بدیع و مسلم دانست و به این نکته اعتراف کرد که هوش معنوی می تواند، توان افراد را در مقابله با مشکلات و مصایب روزانه افزایش دهد.

جدول ۶- ضرایب مسیر و آماره t در هوش معنوی و سرسختی روانشناختی

متغیر مستقل	β	T	R2
هوش معنوی	۰/۳۰۴	۷/۷۰۲**	۰/۰۹۲
	p<0.05:*		
	P<0.01:**		

ضریب تعیین چندگانه توانایی پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را بررسی می کند. بر این اساس متغیر مستقل سبک تعهد توانسته است ۹/۲ درصد از تغییرات سرسختی روانشناختی را پیش بینی نماید.

هوش معنوی بر سبک های هویت دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان اثر مستقیم دارد.

بر این اساس جدول ۷ ضریب مسیر ۰/۶۷۳ و آماره t بدست آمده می توان گفت سبک تعهد در سطح اطمینان ۹۹ درصد بر هوش معنوی دانش آموزان دوره دوم متوسطه تاثیر معنی دار دارد. بنابراین فرضیه هفتم پژوهش تایید می گردد. جمشیدی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی نشان دادند بین هوش معنوی و سبک های هویت رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۹۹،۰ درصد اطمینان وجود دارد که با این نتیجه از تحقیق حاضر همسو می باشد. همچنین اکبری احمد آباد و مهدی نژاد کرانی (۱۳۹۷) در پژوهشی نشان دادند که هوش معنوی رابطه معنی داری با سبک های مختلف هویت دارد. علیپور و آژیر (۱۳۹۶) نیز در تحقیقی نشان داده اند هوش معنوی توان پیش بینی سرسختی روانشناختی دانش آموزان را دارد.

در تبیین این یافته از تحقیق حاضر می توان گفت هوش معنوی به زندگی درونی ذهن و نفس^۱ و ارتباط آن با جهان وابسته بوده و ظرفیت فهم عمیق سؤالات وجودی و بینش نسبت به سطوح چندگانه هوشیاری را شامل می شود. آگاهی از نفس، به عنوان زمینه و بستری است که به آن نیروی خلاق برای تکامل زندگی^۲ می گویند. بنابراین هوش معنوی چیزی بیش از توانایی ذهنی فرد است و فرد را به ماوراء فرد^۳ و به روح مرتبط می کند. علاوه براین، هوش معنوی فراتر از رشد روانشناختی متعارف است و خودآگاهی حاصل از آن، شامل آگاهی از رابطه با موجود متعالی، افراد دیگر، زمین و همه موجودات می شود و می تواند بر هویت یابی افراد تاثیر داشته باشد.

جدول ۷- ضرایب مسیر و آماره t در سبک های هویت و هوش معنوی

متغیر مستقل	β	T	R2
سبک های هویت	۰/۶۷۳	۱۰/۵۶۸**	۰/۴۵۳
	p<0.05:*		
	P<0.01:**		

ضریب تعیین چندگانه توانایی پیش بینی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل را بررسی می کند. بر این اساس متغیر مستقل سبک هویت توانسته است ۴۵/۳ درصد از تغییرات هوش معنوی را پیش بینی نماید.

^۱Spirit^۲Creative life force of evolution^۳Transpersonal

هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت و سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان به عنوان متغیر میانجی است.

بررسی مدل ساختاری نشان می دهد که ضریب مسیر بین سبک هویت و سرسختی روانشناختی با میانجی گری هوش معنوی برابر با ۰/۲۲۴ است و با توجه به مقدار شاخص vaf بدست آمده نقش میانجی مدیریت دانش شخصی به صورت کم است. که با نتایج مطالعه ولیخانی و همکاران (۱۳۹۷)، و رحیمی پور و کرمی (۱۳۹۳)، همسو است.

جدول ۸- اثر مستقیم و غیر مستقیم متغیر میانجی هوش معنوی

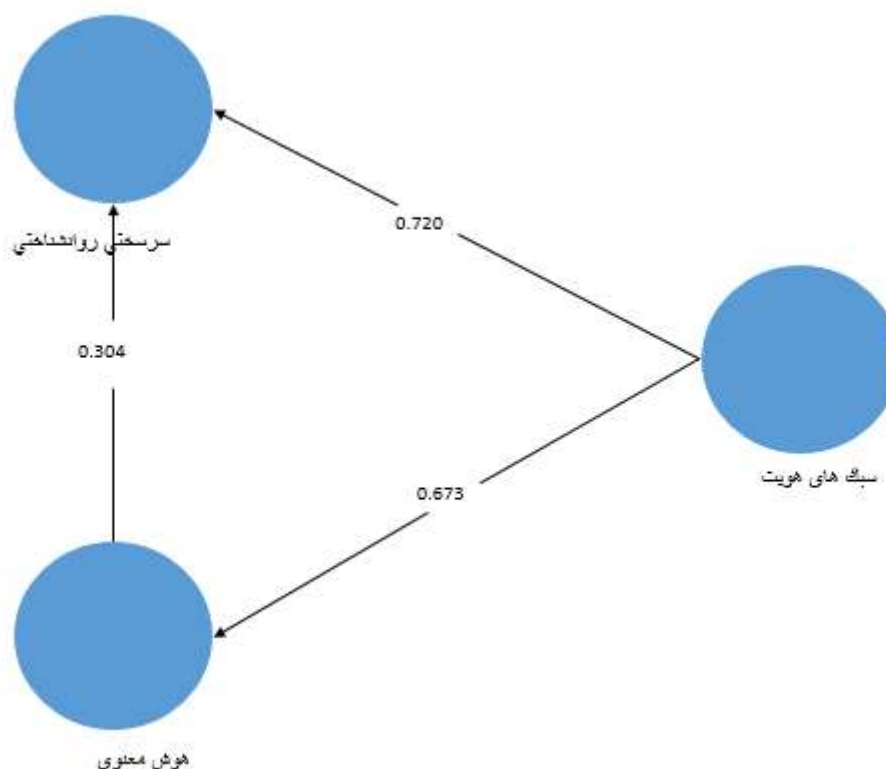
شرح	سرسختی روانشناختی	
	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم
سبک هویت	۰/۷۲۰	
هوش معنوی	۰/۳۰۹	۰/۲۲۴

برای هرچه به ۱ نزدیکتر باشد نشان می دهد متغیر مداخله گر بین متغیر مستقل و وابسته نقش قوی تری ایفا می کند. این شاخص از فرمول زیر محاسبه می گردد.

$$Vaf = \frac{0.673 \times 0.309}{0.208 + 0.720} = 0.224$$

بررسی مدل ساختاری نشان می دهد که ضریب مسیر بین سبک هویت و سرسختی روانشناختی با میانجی گری هوش معنوی برابر با ۰/۲۲۴ است و با توجه به مقدار شاخص vaf بدست آمده نقش میانجی هوش معنوی به صورت کم است.

در ادامه مدل تایید شده در تحقیق حاضر آمده است:

شکل ۲- مدل تایید شده تحقیق

شاخص های برازش مدل پژوهش

سوال اساسی مطرح شده این است که آیا این مدل، مدل مناسبی می باشد؟ برای پاسخ به این پرسش بایستی آماره های میانگین واریانس استخراجی^۴، قابلیت اطمینان مرکب^۵ (C.R) و آلفای کرونباخ جهت مناسب بودن برازش مدل مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به خروجی PLS و با توجه به نتایج جدول ۹ تا ۱۱ که از خروجی نرم افزار اسمارت پی ال اس بدست آمده اند، می توان نتیجه گیری کرد که مدل مذکور مدل مناسبی از نظر شاخص های برازش می باشد. کلیه شاخص های ارزیابی تناسب برازش مدل همراه با مقادیر آنها در این جداول ارائه گردیده و نشان دهنده برازش مناسب مدل می باشد.

شاخص روایی همگرا (AVE)

در مدلیابی PLS، یکی دیگر از معیارهای مناسب برای ارزیابی مدل اندازه گیری یا بیرونی این است که سازه باید بیشترین واریانس مشترک را با نشانگرهایش نسبت به اشتراک آن با سازه های دیگر در یک مدل معین داشته باشد. برای این ارزیابی محققین استفاده از میانگین واریانس استخراج شده (AVE)، یعنی میانگین واریانس مشترک بین سازه و نشانگرهایشان را پیشنهاد می کنند. در این معیار که نشان دهنده روایی ابزار اندازه گیری است، فرض بر این است که متغیر پنهان مورد نظر واریانس مشترک بیشتری با نشانگرهای تعیین شده نسبت به هر متغیر پنهان دیگری دارد. محققین مقادیر میانگین واریانس

^۴Average Variance Extracted

^۵Composite Reliability

استخراج شده ۰/۵ و بیشتر را توصیه می کنند و این امر به معنای آن است که سازه موردنظر حدود ۵۰ درصد و یا بیشتر واریانس های نشانگر خود را تبیین می کند.

روایی همگرا معیاری است که برای برازش مدل های اندازه گیری در روش PLS به کار برده می شود. معیار AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص های خود است. به بیان ساده تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) معیار AVE را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و مقدار بحرانی را عدد ۰/۵ تعیین نموده اند به گونه ای که مقادیر بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳).

جدول ۹- بررسی شاخص روایی همگرا (AVE) جهت مناسب بودن مدل تحقیق

نام متغیر	مقدار شاخص	استاندارد	مقدار شاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
سبک های هویت	بیشتر یا برابر ۰/۵	۰/۵۴۹	برازش مدل مناسب است	
سرسختی روانشناختی	بیشتر یا برابر ۰/۵	۰/۵۰۶	برازش مدل مناسب است	
هوش معنوی	بیشتر یا برابر ۰/۵	۶۰۲	برازش مدل مناسب است	

شاخص پایایی مرکب

درحالی که فرض آلفای کرونباخ مبتنی بر این است که همه ی شاخص ها به صورت برابر پایا هستند، در مدل های PLS، پایایی هر شاخص به طور جداگانه ارزیابی می شود، در نتیجه می توان به ترکیب پایاتری رسید. با توجه به اینکه ضریب آلفای کرونباخ برآورد سخت گیرانه تری از پایایی درونی متغیرهای پنهان ارائه می دهد، در مدل های مسیر PLS معیار دیگری به نام پایایی مرکب یا معیار دیلون - گلدشتاین استفاده می گردد. این معیار بارهای متفاوت شاخص ها را در نظر می گیرد. در هر صورت وقتی مقدار پایایی مرکب بیشتر از ۰/۷ باشد، نشان دهنده ی آن است که آن بلوک تک بعدی است و این شاخص در مقایسه با آلفای کرونباخ معرف بهتری برای پایایی هر شاخص و تک بعدی بودن یک بلوک محسوب می گردد.

عامل دیگر که در ارزیابی قابلیت اطمینان سازگاری درونی مدل مورد بررسی قرار می گیرد، قابلیت اطمینان مرکب است. مقدار این ضریب نیز، از ۰ تا ۱ متغیر است که مقادیر بالاتر از ۰/۷ پذیرفته شده بوده و مقادیر کمتر از ۰/۶ نامطلوب ارزیابی می گردد (ورتز و همکاران، ۱۹۷۴). علاوه بر این، جهت حصول اطمینان از قابلیت اطمینان شاخص (Indicator Reliability)، کلیه بارهای عاملی شاخص ها باید بزرگتر از مقدار ۰/۷ بوده و حداقل در سطح ۰/۰۵ معنی دار باشند (چین، ۱۹۸۸). بدین منظور باید از خروجی تحلیل Bootstrapping و آماره T موجود در خروجی گزارش مربوطه استفاده نمود.

جدول ۱۰- بررسی شاخص قابلیت اطمینان مرکب (C.R)

نام متغیر	مقدار شاخص	استاندارد	مقدار شاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
سبک های هویت	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۷۶۲	برازش مدل مناسب است	

¹Average Variance Extracted

سرسختی روانشناختی	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۸۷۴	برازش مدل مناسب است
هوش معنوی	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۸۱۸	برازش مدل مناسب است

شاخص آلفای کرونباخ

عامل دیگر در ارزیابی قابلیت اطمینان سازگاری درونی (Internal consistency reliability) مدل، آلفای کرونباخ است. مقدار این ضریب، از ۰ تا ۱ متغیر است که مقادیر بالاتر از ۰/۷ پذیرفته و مقادیر کمتر از ۰/۶ نامطلوب ارزیابی می گردد (کرونباخ، ۱۹۵۱).

جدول ۱۱- بررسی شاخص آلفای کرونباخ

نام متغیر	مقدار شاخص	استاندارد	مقدار شاخص در مدل مورد نظر	نتیجه گیری
سبک های هویت	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۹۰۴	برازش مدل مناسب است	
سرسختی روانشناختی	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۸۳۷	برازش مدل مناسب است	
هوش معنوی	بیشتر یا برابر ۰/۷	۰/۷۶۳	برازش مدل مناسب است	

مجذور ضریب همبستگی چندگانه (R^2) متغیر وابسته در مدل معادلات ساختاری

جدول ۱۲ مجذور ضریب همبستگی چندگانه (ضریب تعیین) برای متغیرهای وابسته در مدل را نشان می دهد که برای متغیر وابسته سرسختی روانشناختی ۰/۷۸۰ بدست آمده است که درصد تبیین بالایی می باشد و نشان می دهد متغیرهای هوش معنوی و سبک های هویت قادر به تبیین ۷۸/۰ درصد از واریانس متغیر وابسته توسعه سرسختی روانشناختی می باشد و نشان از برازش بسیار خوب مدل با داده ها دارد.

جدول ۱۲- مجذور ضریب همبستگی چندگانه (ضریب تعیین) در مدل

متغیر وابسته	ضریب تعیین (R^2)
سرسختی روانشناختی	۰/۷۸۰

شاخص مطلوبیت کلی مدل فرضیه اصلی پژوهش

در این قسمت لازم است که به ارزیابی بخش کلی مدل که شامل بخش های اندازه گیری و بخش ساختاری به طور همزمان می باشد، پرداخته شود. به این منظور از معیار GOF^* که مربوط به بخش کلی مدل های معادلات ساختاری می باشد، استفاده شود. وتزلس^۸ و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نموده اند. به این معنی که در صورت محاسبه مقدار ۰/۰۱ و نزدیک آن به عنوان GOF در یک مدل، می توان نتیجه گرفت که برازش کلی آن مدل در حد ضعیفی است و باید به اصلاح روابط بین سازه های مدل پرداخت. به همین ترتیب در مورد دو مقدار دیگر GOF نیز (۰/۲۵) برازش کلی متوسط و ۰/۳۶ برازش کلی قوی) این دستور العمل برقرار است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳).

$$GOF = \sqrt{Communalities \times R^2}$$

جدول ۱۳- مقادیر اشتراکی و R^2 متغیرهای تحقیق

متغیرهای پنهان مدل	مقادیر اشتراکی (Q^2)	مقدار R^2
سرسختی روانشناختی	۰/۳۸۹	۰/۳۹۵

$$GOF = \sqrt{0.413 \times 0.395} = 0.403$$

با توجه به سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF ، حاصل شدن ۰/۴۰۳ برای GOF ، نشان از برازش کلی خوب مدل تحقیق است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی نقش واسطه گری هوش معنوی در رابطه بین سبک های های هویت و سرسختی روانشناختی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان بود. یافته ها نشان داد ابعاد مختلف سبک هویت رابطه معنی داری با سرسختی روانشناختی دارد و همچنین در بررسی نقش واسطه ای هوش معنوی نیز بدست آمد که هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت و سرسختی روانشناختی نقش واسطه ای در سطح متوسط دارد.

در تبیین نتایج مدل تایید شده می توان گفت هوش معنوی توانایی تجربه شده ای است که به افراد امکان دستیابی به دانش و فهم بیشتر را میدهد و زمینه را برای رسیدن به کمال و ترقی در زندگی فراهم میسازد و افراد دارای زندگی معنوی، بدون شک از نظر روان شناختی افراد سالمی هستند. به نظر می رسد دانش آموزانی که مؤلفه های هوش معنوی را در طول روز به کار می گیرند می توانند افکار و احساسات خود را کنترل کرده و بر تنش های خود فایق شوند. افراد با ویژگی سرسختی، داشتن معنا و هدف در زندگی، نظام باورها و اعتقادات را از ملزومات کار خود می دانند که مشابه با بعضی از مشخصات هوش معنوی است.

^{*}Goodness of Fit^۸ Wetzels

سامانه باورهای معنوی و دینی به برخی افراد امکان می دهد که به ناملایمات، فشارهای روانی و فقدان های گریزناپذیر که در روند چرخه زندگی رخ می دهد معنا دهند و به یک زندگی بعدی (اخروی) که در آن این گونه دشواری ها وجود ندارد، امیدوار و خوشبین باشند. شاید این موضوع به این دلیل باشد که احساس اشخاص از پدیده های ماوراء طبیعی می تواند حمایت روانشناختی فراهم کند و ممکن است یک حمایت معنوی نیز به همراه داشته باشد که نمی تواند به لحاظ پدیدارشناختی اندازه گیری شود. به دلیل ماهیت متعالی تجربه های معنوی، افراد دارای باورهای معنوی به طور مداوم در ارتباط با درکی از تجربه های زندگی خود هستند که شامل مداخلات معنوی و الهی است و این مداخلات می توانند رویدادهای زندگی، افکار و رفتار انسان را تغییر دهند و به نحو سودمندی به چگونگی مقابله شخص با رویدادهای نامطلوب تأثیر بگذارند همچنین هنگامی که فرد برای مقابله با فشار زندگی نیاز به کمک مشاور دارد، حوزه معنوی می تواند به فرد کمک کند تا در موقعیت های استرس زا معنا و مفهومی بیابد و این مقابله را می توان به عنوان تلاشی در جهت پیدا کردن معنا در موقعیت های استرس زا توصیف کرد. نتایج پژوهش های مختلف نشان می دهد که افراد سر سخت همانند افرادی که هوش معنوی را جستجو می کنند، از سلامت عمومی بیشتری برخوردارند. افراد سر سخت با توجه به این که تجربه های زندگی را سرشار از معنا می دانند و برخورد با آن ها را آموزنده تلقی می کنند نسبت به رویدادهای زندگی، احساس کنترل بیشتری می کنند و در برابر تنش ها مقاومت بیشتری دارند. تاکید و اشاره بر این نکته نیز می تواند تایید دیگری بر ارتباط سازه های ذکر شده در پژوهش حاضر باشد و آن این است که کشور ما به عنوان پرچم دار معنویت و دین مداری در جوامع اسلامی، زیربنای و پایه اصلی پیش برد کارها و زندگی روزمره را با محوریت معنویت بنا نهاده و به سهولت می توان آثار معنویت را در زندگی شخصی، خانوادگی، اجتماعی و کاری افراد جامعه مشاهده کرد و ارتباط افراد را با سرچشمه هستی (پروردگار بزرگ) به عینه مشاهده کرد.

با توجه به نقش میانجی هوش معنوی در رابطه بین هویت یابی و سرسختی دانش آموزان پیشنهاد می شود در مدارس با برگزاری کارگاه های مستمر در زمینه معنویت دانش آموزان در در زمینه هوش معنوی و هویت یابی صحیح یاری کنند. همچنین تمرین های مختلف هوش معنوی صرف نظر از تفاوت های فردی دانش آموزان به آنان آموزش داده شود. پیشنهاد می شود در مدارس برنامه هایی برای بهبود هوش معنوی و افزایش معنویت در دانش آموزان تدارک دیده شود. در مدارس جلسات پرسش و پاسخ در زمینه ارزش زندگی و حل مسائل دانش آموز در پیوند با خود و دیگران برگزار شود.

منابع

- وردی، مهرابی زاده هنرمند و نجاریان. (۱۳۹۷). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش سرسختی روانشناختی. *روانشناسی*. ۲۸۴-۲۷۱، ۲(۲)
- شهرآرای، مهرزاد. (۱۳۸۴). روانشناسی رشد نوجوان، تهران: انتشارات علمی.
- سواری، کریم. (۱۳۹۰). رابطه ساده و چندگانه سرسختی روانشناختی و کمال گرایی با سلامت روانی آموزش و یادگیری دوره ۱- شماره ۱.
- اکبری زاده، فاطمه، باقری، فریبرز، حاتمی، حمیدرضا و حاجی وندی، عبدالله. (۱۳۹۵). ارتباط بین هوش معنوی، سخت رویی و سلامت عمومی در بین پرستاران. *ماهنامه علوم پزشکی کرمانشاه*، شماره ۵۳، ص ۴۶۶.
- مغانلو، مهناز، آگیلار وفایی، مریم و شهرآوای، مرناز. (۱۳۸۸). رابطه بسبک های هویت و دینداری در دانشجویان. *مجله روان پزشکی و روان شناسی بالینی ایران*، ۴، ۳۷۷-۳۷۸.
- شکرکن، حسین؛ امیدیان، مرتضی؛ و نجاریان، بهمن (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه انواع هویت در ابعاد اعتقادی و روابط بین فردی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید چمران اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره سوم، سال- هشتم، شماره های ۱ و ۲ صص ۸.

- کشاوری ارشدی، فرناز. (۱۳۸۸). تاثیر سبک هویتی و هوش هیجانی در پیش بینی انگیزه پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد. اندیشه و رفتار، ۴ (۱۳)، ۴۳-۵۶.
- قیصری، زهرا. شهابی زاده، فاطمه. غنی فر، محمد حسن (۱۳۹۵) بررسی نقش سبک های هویت در بهزیستی روانشناختی دانش آموزان بی سرپرست و عادی. اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی .
- کرمی، مهناز. احقر، قدسی (۱۳۹۵). بررسی رابطه راهبردهای مقابله با استرس و سبک های هویت با کیفیت زندگی. اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران.
- چابکی نژاد، زهرا؛ حسینیان، سیمین. (۱۳۹۶). بررسی رابطه هوش معنوی با نگرش مذهبی در بین دختران دانشجو. مباحث بانوان شیعه، شماره ۲۶، سال هشتم. ۳۳-۴۸.
- جوکار، بهرام و حسین چاری، مسعود. (۱۳۹۶). بررسی رابطه میزان پایبندی به اعمال عبادی و سبک هویت. اولین همایش بین المللی نقش دین در بهداشت روان. شبکه تحقیقات سلامت روان.
- ولیکانی، احمد. محمدآبادی، محمد صالح. و ملکی مجد، مهسا. (۱۳۹۷). بررسی تطبیقی بررسی نقش واسطه گری هوش معنوی در رابطه بین سبک های هویت و هوش هیجانی در دانش آموزان دبیرستانی شهرستان بم. رویش روان شناسی. شماره ۲۷، ۹۰-۷۱.
- شرقی، حسین. و میرهاشمی، مالک. (۱۳۹۹). ارتباط سبک های هویت و جهت گیری مذهبی با سلامت عمومی دانشجویان. پژوهش های علوم شناختی و رفتاری.
- جمشیدی، نرجس خاتون. فرهنگ اصفهانی، علیرضا و صباحی زاده، محمود. (۱۳۹۹). رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی با سبک های هویت دانش آموزان دختر مقطع متوسطه بندرعباس. دومین سمینار روانشناسی مثبت نگر ایران.
- شریفی فرد، علی. علی بابایی، گلنار. نریمانی، محمد و جوکار، فرناز. (۱۳۹۹). بررسی نقش هوش معنوی و سرسختی روان شناختی در سازگاری اجتماعی دانشجویان. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال نهم، شماره سوم.
- Wong KF. (2018). Nurses' experiences in spirituality and spiritual care in Hong
- Zakin, Giora, Solomon, Zahava. (2017). The relationship between identity style with
- Hardiness, , and long term psychological distress among
- Kobasa SC, Maddi SR, Zola MA. (2014). Personality and social resources in stress
- resistance. Type a and hardiness. *J Beh Med*; 45(2): 41-51
- Berzonsky, D and L. S. Kuk. (2020). Survey the relationship between identity style and
- hardiness in student *Journal of Adolescent Research*; 2020, 15(1), 81-98.
- Berzonsky, M. D, & Kulk, L. S. (2000). Identity status and identity processing style , and the
- transition to university, *Journal of Adolescent Research*, 15(1), 81-98 .